

מאמר ד

“ולאביו שלח כזאת - כחשבון הזה”
 יוסף רמז ליעקב אביו להמשיך פרנסה
 משם הקדוש חת”ך בגימטריא כזאת”

הרבי ר' ברוך ממעז'בוז' זי"ע: "והיית א'ך שמ'ח" סופי תיבות חת"ך, כי שמחה סגולה לפרנסה ♦ ביאור דברי האריז"ל: שם הפרנסה מקורו מב' פעמים רו"ח בגימטריא חת"ך ♦ תוספות יום טוב: בברכת הזימון מברכים "ברוך אלקינו", כי המזון הוא משורת הדין ♦ פליאת המלאכת שלמה מהכתוב: "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו" ♦ ישוב הייטב לב: מי שראוי זן אותו הקב"ה בדין, ומי שאינו ראוי ניזון בחסד ♦ מניחים שתי הידים על הפת בשעת הברכה לרמז שהקב"ה זן אותנו במדת החסד ובמדת הדין.

החידוש ששלח "כחשבון הזה" כאשר בכתוב מפורש כל מה ששלח.

“ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים” (מה-כג). פירש רש"י: "כזאת, כחשבון הזה".

[א]

יוסף רמז ליעקב להמשיך שם הפרנסה כדי לבטל הרעב ששלט בכל העולם פתח דברינו יאיר לבאר הענין בזה על פי מה שמצינו ביאור על כך משני קדושים המתנבאים בסגנון אחד, הלא הם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע [הובא ב"עיריין קדישין"] והרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע [הובא ב"עטרת זקנים" פרשת יתרו], על פי מה שגילה רבינו

המפרשים נתייגעו להבין מה ביקש רש"י ללמדנו במה שפירש: "כזאת, כחשבון הזה". הן אמת שכפי הנראה התכוון רש"י ליישב תיבת "כזאת" שנראית מיותרת, שהרי היה מספיק לומר: "ולאביו שלח עשרה חמורים" וגו'. לכן פירש: "כזאת, כחשבון הזה". אולם עדיין קשה לשם מה הוסיף הכתוב באמת לומר "כזאת", ומהו

חסר שם הג' חת"ך, לכן שלח יוסף לבקש ממנו שימשיך גם שם זה כדי להשלים את כל ג' שמות. וזהו רמז הפסוק: "ולאביו" היינו לאביו יעק"ב, ששמו עולה כמספר ב' שמות פא"י סא"ל, "שלח כזאת" - שישלים שם חת"ך בגימטריא כזאת, ועל ידי כל ג' שמות הפרנסה יבטל את הרעב במצרים.

אגב בענין ג' שמות הפרנסה הנ"ל, ראוי להביא רמז נפלא שאמר הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע, על מה ששנינו במשנה (ר"ה טז.) כי בפסח נידונים על התבואה, כי ענין זה רמזו בשם החג פס"ח שהוא ראשי תיבות ג' שמות הפרנסה: פא"י סא"ל חת"ך, לכן דוקא בפסח נידונים על התבואה עכדה"ק.

[ב]

"והיית א'ך שמ'ח"
סופי תיבות חת"ך

כעבדא קמיה מאריה חשבתי להוסיף תבלין לדבריהם הקדושים, לבאר מה ראה יוסף על ככה: "ולאביו שלח פרנסה משם חת"ך, על פי מה שהביא בספר "בוצינא דנהורא" (פרשת ראה) בשם הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'יבוז' זי"ע, כי מדת השמחה היא סגולה גדולה לפרנסה ברווח, אבל מדת העצבות מקלקלת מאד את הפרנסה. והוסיף על כך רמז הפסוק (דברים טז-טז): "והיית א'ך שמ'ח", סופי תיבות למפרע חת"ך שהוא שם הפרנסה.

והנה ידוע שכל כ"ב שנים שלא ידע יעקב שיוסף חי לא שרתה עליו שכונה, כמו שכתוב אחרי שנודע לו שיוסף חי במצרים (בראשית מה-כו): "ותחי רוח

האריז"ל ב"שער הכונות" (תפלת השחר דרוש א דף יח טור א ד"ה פסוק פותח את ידך) כי בתפלת "אשרי" באומרו הפסוק (תהלים קמה-טז): "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", יכוון לשם הפרנסה חת"ך היוצא מסופי תיבות: פות'ח א'ת יד'ך, אשר בשם זה משפיע הקב"ה פרנסה, "ומשביע לכל חי רצון".

והנה באותו זמן היה רעב בכל הארץ, ומטעם זה שלח יעקב אביו את השבטים לקנות בר במצרים, לכן כאשר גילה יוסף ליעקב אביו על ידי אחיו השבטים שהוא חי במצרים, שלח אליו בקשה מיוחדת שיתפלל על הפרנסה בשם חת"ך. וזהו רמז הכתוב: "ולאביו שלח כזאת" - כזאת בגימטריא חת"ך שם הפרנסה, הנה כי כן זהו שמפרש רש"י במתק לשונו: "כזאת, כחשבון הזה", פירוש כחשבון הגימטריא של תיבות כזאת שהיא חת"ך עכדה"ק.

בספר "חקל יצחק" בפרשתנו הוסיף על כך דבר נאה, על פי הידוע מדברי האריז"ל (שם) שישנם ג' שמות הפרנסה, שהם: א. שם פא"י שיוצא מראשי תיבות פ'ותח א'ת יד'ך. ב. שם חת"ך שיוצא מסופי תיבות: פות'ח א'ת יד'ך. ג. שם סא"ל שיוצא משם חת"ך בחילוף אל"ף בי"ת של א"ת ב"ש נ"א אותיות הראשונות מא' עד כ' מתחלפות עם י"א אותיות אחרונות למפרע מת' עד ל': א-ת, ב-ש, ג-ר, ד-ק, ה-צ, ו-פ, ז-ע, ח-ס, ט-נ, י-מ, כ-ל. וכאשר שם חת"ך מתחלף בא"ת ב"ש, ח' עם ס', ת' עם א', ק' עם ל', הרי שם סא"ל].

והנה שמו של יעק"ב בגימטריא ב' שמות פא"י סא"ל, אמנם עדיין

על כן רמז הכתוב בחג הסוכות: "והיית
א'ך שמי'ח" סופי תיבות חת"ך.

ענין זה מתאים להפליא עם מה שכתוב
(תהלים טז-יא): "תודיעני אורח חיים
שובע שמחות את פניך נעימות בימינך
נצח". וכתב ב"אמרי יוסף" (מועדים הקפה
ד דרוש ב) כי נעימות בימינך נצ'ח סופי
תיבות חת"ך. ובספר "ויצבר יוסף"
להרה"ק רבי יהוסף מקאסאני זי"ע (ליקוטי
תהלים שם) כתב גם כן רמז זה, והוסיף כי
שאר האותיות: נעימו' בימינ' נצ'ח הם גם
כן בגימטריא חת"ך.

לפי האמור יש לבאר איך שייך שם
הפרנסה לפסוק זה, על פי מה
שדרשו במדרש (ויק"ר ל-ב) מקרא זה על
חג הסוכות: "שובע שמחות, אל תהי קורא
כן אלא שבע שמחות, אלו שבע מצוות
שבחג, ואלו הן ד' מינין שבלולב וסוכה
חגיגה ושמחה". לכן כמו שמצינו בתורה
אצל חג הסוכות זמן שמחתנו: "והיית
א'ך שמי'ח" סופי תיבות חת"ך, כן רמז
דוד המלך בפסוק זה המדבר על שמחת
חג הסוכות: "נעימות בימינך נצ'ח" סופי
תיבות חת"ך.

[ג]

חג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו
שהיה הראשון שהתפלל על הפרנסה
יומתק לצרף מה שאמר כ"ק מרן מהרי"ד
מבעלזא זי"ע, לבאר מה שמבואר
בסידור האריז"ל (כוונת הסוכה) כי בחג
הסוכות נשפע שובע בעולם, על פי מה
שכתב ה"טור" (או"ח סימן תיז) בשם אביו,
כי שלש רגלים הם כנגד ג' אבות
הקדושים, פסח כנגד אברהם אבינו,
שבועות כנגד יצחק אבינו, סוכות כנגד
יעקב אבינו, שנאמר אצלו (בראשית לג-ז):

יעקב אביהם". ופירש רש"י: "שרתה עליו
שכינה שפירשה ממנו". וכתבו התוספות
(ב"ב קכא. ד"ה יום) הטעם לכך משום שהיה
שרוי באבלות, כמו שכתוב (בראשית
לז-לה): "וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל
בני אבל שאולה". והרי שנינו בגמרא (שבת
ל:): "שאין שכינה שורה, לא מתוך
עצבות... אלא מתוך דבר שמחה של
מצוה". לכן כל זמן שיעקב היה בצער לא
שרתה עליו שכינה, עד שנתמלא שמחה
כשנודע לו כי יוסף חי במצרים וחזרה
השכינה לשרות עליו.

מעשה יאירו עינינו להבין המעשה הנשגב
של יוסף הצדיק: "ולאביו שלח
כזאת", ששלח לבקש ממנו כזאת
בגימטריא שם הפרנסה חת"ך, כי אחרי
שגילה ליעקב על ידי אחיו שהוא חי
ומושל במצרים, ידע בבירור שיתמלא
יעקב שמחה גדולה, לכן ביקש מיעקב
שימשיך פרנסה לעולם משם חת"ך היוצא
מסופי תיבות "והיית א'ך שמי'ח", ומילא
יעקב את בקשתו כמו שפירש רש"י
(בראשית מז-ט): "מכיון שבא יעקב
למצרים באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע
וכלה הרעב".

ויש להוסיף כי כאשר נתבונן נראה
שפסוק זה: "והיית אך שמח" נאמר
בפרשת ראה בחג הסוכות (דברים טז-ג):
"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים...
ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך... שבעת
ימים תחוג לה' אלקיך במקום אשר יבחר
ה' כי יברכך ה' אלקיך בכל תבואתך ובכל
מעשה ידיך והיית אך שמח". הנה כי כן
מבואר היטב הקשר בין חג הסוכות לשם
חת"ך, כי מאחר שחג הסוכות הוא זמן
שמחתנו" כמו שכתוב: "ושמחת בחגך",

אך שמח", אשר כפי המבואר סופי תיבות הוא שם חת"ך, ואמנם שאר האותיות הן: והי"י א' ש"מ בגימטריא שב"ע, שהוא השם הוי"ה במילוי יודי"ן עם נקודות סגול שעולה שב"ע, לרמז כי בזכות השמחה בחג הסוכות מתגלים ב' שמות אלו שב"ע חת"ך בגימטריא והי"ת א"ך שמ"ח, שבהם משפיע הקב"ה שפע רב טוב של פרנסה. וכן בפסוק הנ"ל: "תודיעני אורח חיים שבע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח", המדבר על חג הסוכות רמזו ב' שמות הללו, כי "שבע שמחות" כפי שכתוב חסר ו' הוא רמז על שם שב"ע, ובסוף הפסוק: נעימות בימינך נצ"ח סופי תיבות חת"ך].

[ד]

שם הפרנסה חת"ך מקורו

מב' פעמים רו"ח בגימטריא חת"ך

רחש לבי דבר טוב לבאר הענין ששלח יוסף דוקא עתה ליעקב אביו שימשיך שם הפרנסה חת"ך, על פי מה שכתב ה"אמרי נועם" (פרשת פנחס אות כ) לבאר מה שהתפלל משה רבינו שימנה הקב"ה מנהיג לישראל (במדבר כז-טז): "יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה". על פי מה שביאר רבינו האריז"ל ב"שער הכונות" (תפלת השחר דף יח טור א ד"ה והנה עתה), כי השורש של שם חת"ך הוא מב' פעמים רו"ח שעולה בגימטריא חת"ך. [בדברי האריז"ל שם מבואר כי רו"ח יוצא משם אלקים במילוי י' אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם, המילוי לבד עולה רו"ח שהוא בבחינת רו"ח אלקים בהיותו יוצא משם אלקים, ויתבאר לפנינו גם בדרך מחשבה מהו ענין ב' פעמים רו"ח].

"ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות". והנה יעקב אבינו היה הראשון שהתפלל על הפרנסה, כמו שכתוב (שם כח-כ): "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש". על כן בחג הסוכות שהוא כנגד יעקב בבחינת: "ויעקב נסע סוכותה", משפיע הקב"ה בזכות תפלתו שפע של שובע בעולם עכדה"ק.

מעשה הנה מה טוב ומה נעים להבין חכמתו של יוסף: "ולאביו שלח כזאת", כי היות שחג הסוכות זמן שמחתנו הוא כנגד יעקב אבינו, שהיה הראשון שהתפלל על הפרנסה: "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", ובזכותו משפיע הקב"ה בחג הסוכות פרנסה בעולם, כפי שרמזו שם הפרנסה חת"ך בפסוק הנאמר בחג הסוכות: "והיית א"ך שמ"ח", לכן אחרי שגרם יוסף להחזיר את השמחה ליעקב על ידי שגילה לו שעלה לגדולה במצרים, שלח לו כזאת שיעורר את שם הפרנסה חת"ך.

[ויש להוסיף רמז נאה על פי המבואר בסידור האריז"ל (שם), לכוון בחג הסוכות להמשיך שובע מהשם הוי"ה במילוי יודי"ן: יו"ד ה"י וי"ו ה"י בגימטריא חס"ד. והנה לכל מדה יש נקודה מיוחדת והנקודה של חסד היא סגול, לכן ראוי לכוון השם הנ"ל כל אות בנקודת סגול, ונקודת סגול בהיותה כלולה מג' נקודות כל אחת בצורת י', הרי הן ג' יודי"ן בגימטריא ל', ומאחר שבשם הנ"ל יש י' אותיות הרי י' פעמים נקודת סגול בגימטריא ש', ועם השם הנ"ל שעולה ע"ב הרי אותיות שב"ע, לרמז שבחג הסוכות נשפע משם זה שובע בעולם.

ויש לומר כי כוונה זו רמז לנו הקב"ה בפסוק הנאמר בחג הסוכות: "והיית

רו"ח שעולה חת"ך, ועל ידי זה "וישם את הים לחרבה ויבקעו המים".

בספר "באר שלמה" (דף שי) הביא בשם חותנו בעל "מגדנות אליעזר", לפרש בזה מה שביקש אלישע מאליהו הנביא (מלכים ב ב-ט): "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי". כי מצינו ששלט אליהו על הפרנסה, כי בעת הצורך התפלל על עצירת הגשמים ונעצרו שלש שנים, ואחר כך בעת הצורך התפלל על הגשמים שירדו וירדו, לכן ביקש ממנו אלישע שיוכה גם הוא להמשיך פרנסה. וזהו שאמר: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", שאזכה להמשיך ב' פעמים רו"ח שמספרם חת"ך. על כך השיב לו אליהו: "הקשית לשאול", שאלת דבר קשה כמאמר הגמרא: "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף".

בספר "בני שלשים" (סוף ח"א בקונטרס "וילקט יוסף" אות קד) מבאר בזה מה שמורגל בפי צדיקים לברך איש ישראל בברכת: "פרנסה פְּרוּחַ". כי מילת "ברוח" היא אותיות ב' רו"ח. וזהו הרמז בברכת: "פרנסה ברוח", להמשיך פרנסה מב' פעמים רו"ח בגימטריא חת"ך. [והוסיף עוד רמז נאה כי פרנס"ה במילוי וברווח: פ"א רי"ש נו"ן סמ"ך ה"א, המילוי לבד בגימטריא חת"ך שם הפרנסה, וזהו הרמז בברכת: "פרנסה ברוח", היינו הרווח והמילוי של מילת פרנס"ה שמשם נמשכת הפרנסה].

[ה]

"וילך ארצה בני קדם"

קד"ם נוטריקון ק'רן ד'רומית מ'זרחית
אמנם עדיין צריך ביאור להבין ענין ב' פעמים רו"ח שממנו יוצא שם

והנה מצינו שמנהיג ישראל מכונה "פרנס הדור", כמו שפירש רש"י (רות א-א) על אלימלך: "עשיר גדול היה ופרנס הדור". ויש לומר שנקרא כן כדי לרמז, שתפקידו בקודש לפרנס את הדור על ידי שימשיך להם פרנסה משם חת"ך. הנה כי כן זהו שהזכיר משה בתפלתו: "יפקוד ה' אלקי הרוחות" - "רוחות" בלשון רבים, שימנה הקב"ה מנהיג על העדה שיש בכוחו להמשיך ב' פעמים רו"ח בגימטריא שם הפרנסה חת"ך.

על כך השיב לו הקב"ה (במדבר כז-כ): "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו". והנה כאשר נתבונן נראה כי בנוסף על מה שהזכיר הקב"ה בפירוש מילת רוח: "איש אשר רו"ח בו", רמז עוד פעם "רווח" בסופי תיבות: אשר רו"ח בו, לרמז שנתן לו הקב"ה כח להשפיע פרנסה לישראל מב' פעמים רו"ח שעולה חת"ך.

על פי האמור מפרש ב"ייטב לב" (פרשת מקץ) מה שאמר פרעה על יוסף שהצילו מן הרעב (בראשית מא-לח): "ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רו"ח אלקים בו". היינו שיש בו כח להמשיך פרנסה מב' פעמים רו"ח. [ויש לומר שנרמז פעם ב' רו"ח בסופי תיבות אשר רו"ח בו, בלי שם אלקים שממנו יוצא מספר רו"ח].

בדרך זו הוא מפרש מה ששינונו בגמרא (פסחים קיח.): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". נמצינו למדים מזה כי קריעת ים סוף כמו מזונותיו של אדם היתה על ידי שם חת"ך. ויש לומר שענין זה רמוז בקריעת ים סוף (שמות יד-כא): "ויוולך ה' את הים ברו"ח קדים עזה כל הלילה" - ברו"ח דייקא, עם ב' פעמים

החסד ומדת הרחמים, הרי הם בבחינת "קרן דרומית מזרחית", אשר שם נפגשים יחד החסד והרחמים. והנה ידוע כי כוחות הטומאה והקליפות כל חשקם ורצונם הוא לגזול את שפע הפרנסה מישראל, הנה כי כן זהו ענין יניקתם מבחינת קד"ם - ק'רן ד'רומית מזרחית, ברצונם לגזול את השפע שבא ממדת החסד ומדת הרחמים.

בדרך זו הוא מבאר באופן נפלא דברי האריז"ל, כי שם הפרנסה יוצא מב' פעמים רו"ח בגימטריא חת"ך. ולפי האמור הרמז בזה, כי מקור הפרנסה הוא משתי רוחות - רוח דרומית מדת החסד ורוח מזרחית מדת הרחמים, ומשתי רוחות אלו נמשך ב' פעמים רו"ח בגימטריא חת"ך שם הפרנסה עכדה"ק. [ראה בפרשת וישלח (מאמר יז) שהארכנו לבאר דברי ה"מגלה עמוקות", שהכוונה בזה על הקוץ של האות ד' של אח"ד שהוא בקרן דרומית מזרחית].

[1]

ביאור ב' פעמים רו"ח
שיוצא מהם שם חת"ך

אולם עדיין נשאר לבאר ענין ב' פעמים רו"ח שממנו יוצא שם הפרנסה חת"ך, הגם שדברי האריז"ל מכוונים כלפי מעלה בדברים העומדים ברומו של עולם שאין לנו השגה בהם, אך מן הראוי לבאר דברים אלו גם לפי השגתנו בתורת הנגלה. ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שפסקו ה"טור" וה"שלחן ערוך" (או"ח סימן קסז ס"ד): "יתן שתי ידיו על הפת בשעת ברכה, שיש בהן י' אצבעות כנגד י' מצוות התלויות בפת".

וכתב על זה הב"ח: "ונראה דטעמו על שם הפסוק (תהלים קמה-טז) פותח

הפרנסה חת"ך, הגם שדברי האריז"ל מכוונים כלפי מעלה בדברים העומדים ברומו של עולם, אך מן הראוי לבאר דברים אלו גם לפי השגתנו בתורת הנגלה. אמרתי להעלות על שלחן מלכים תחילה, מה שמצאתי בענין זה מרגניתא טבא פנינה יקרה בספר "רב טוב" להגה"ק בעל "ייטב לב" (פרשת ויצא ד"ה וישא יעקב), בשם חתנו מגדולי בעלי הרמז המקובל האלקי רבי משה מראזוודוב זי"ע, והנה הם תוכן דבריו הקדושים.

כתב ה"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן מז), כי בקרן דרומית מזרחית יש קליפה אשר משם יניקת הרשעים, כעשו הרשע, לבן הארמי, בלעם הרשע והמן הרשע, ורמוז ענין זה במה שכתוב כשהלך יעקב ללבן הארמי (בראשית כט-א): "וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם" - קד"ם נוטריקון ק'רן ד'רומית מזרחית שמשם יניקת לבן הארמי. וזהו שאמר בלעם הרשע (במדבר כג ז): "מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם". רמז שיניקתו מהררי קד"ם - ק'רן ד'רומית מזרחית עכדה"ק.

והוסיף רבי משה מראזוודוב זי"ע לבאר בדרך נשגב ענין הקליפות שעמידתם בקרן דרומית מזרחית, כי מקור הפרנסה הוא ממדת החסד ומדת הרחמים, כמו שאנו אומרים בברכת המזון (ברכה ראשונה): "הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים". ומבואר בכתבי האריז"ל (שער הכוונות כוונת הלולב), כי צד דרום הוא מדת החסד וצד מזרח הוא מדת תפארת שהיא מדת הרחמים.

נמצא לפי זה כי מאחר שמקור הפרנסה הוא מהשילוב הנפלא של מדת

ברוך אלקינו כי הדין נותן לכלכל בריותיו, אבל בברכת התורה תקנו ברכו הוי"ה, כי התורה לא ניתנה אלא בחסדו ורחמנותו על ישראל, ולא עשה כן לכל גוי עד כאן דבריו. ולכאורה קשה הלא כתיב נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, וכן תיקנו בברכת המזון, הזן את העולם כולו בחן ובחסד וברחמים וגו'.

אבל הדבר פשוט ומובן, כי ודאי שורת הדין לכלכל את בריותיו העושים רצונו, אבל כבר אמרו חז"ל (קידושין פב.) ראית מימך וכו' [חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא בצער], אלא שהרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי, ובכל זאת הקב"ה זן ומפרנס אותם בחסדו וברחמיו. וזהו שאמר נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, וכן הזן את העולם כולו דייקא אפילו לעוברי רצונו, זן בחן ובחסד וברחמים".

[ז]

"פותח את ידיך"

שתי ידיים חסד ודין

בדרך זו במסילה נעלה לבאר פירוש הפסוק: "פותח את ידיך [שתי ידיים] ומשביע לכל חי רצון", על פי הידוע כי יד ימין היא חסד ויד שמאל היא גבורה, ומקור הדבר בזוהר הקדוש ברעיא מהימנא (פרשת פנחס רמז:): "יד הגדולה בימינא, יד החזקה בשמאלא". וזהו הענין שהקב"ה פותח את שתי ידיו כדי לפרנס לכל חי, כי אם הם ראויים הוא מפרנסם ביד שמאל מצד שורת הדין,

את ידיך ומשביע לכל חי רצון". ומבאר שם על פי דרכו בקודש שצריך להניח את שתי ידיו על הפת בשעת הברכה, כדי להודות לה' שהוא פותח את שתי ידיו לפרנס את בריותיו. [ראה ב"מנחת שי" (שם) כי הגם שעל פי המסורת הכתיב הוא "ידיך" חסר י', אבל מאחר שמנוקד בסגול "יְדֶיךָ" ולא בשוא "יְדֵיךָ" הכוונה בזה שתי ידיים]. ובדרכו נלך לבאר הענין שהקב"ה פותח את שתי ידיו כדי להשביע לכל חי רצון.

נקדים מה שביאר ה"תוספות יום טוב" (ברכות פ"ז מ"ג) הטעם שאנו מזכירים בברכת הזימון שם אלקי"ם שהוא דין: "נברך אלקינו שאכלנו משלו", ואילו בברכת התורה מזכירים את השם הוי"ה שהוא רחמים: "ברכו את ה' המבורך". כי מה שזן הקב"ה לכל הנבראים הוא משורת הדין משם אלקי"ם, כי מאחר שברא אותם ראוי שיזון ויפרנסם, אך התורה שהיא חכמתו של הקב"ה נתן הקב"ה לישראל רק בתורת חסד, לכן מזכירים שם הוי"ה שהוא שם הרחמים.

אמנם ב"מלאכת שלמה" (שם) תמה על ה"תוספות יום טוב", שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קלו-כה): "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו". והביא שם עוד קושיא בשם חכם אחד ממה שכתוב (דברים ח-י): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך", הרי שהזכיר ב' שמות ה' אלקים על המזון. ומצינו ישוב נפלא על כך ב"ייטב פנים" (תוכחת מוסר ל"ג מדות אות מה דף קסא טור ב ד"ה ונקדים):

"על פי דברי תוספות יום טוב פ"ו ברכות מ"ג, דבברכת המזון תקנו

בריותיו, ומשתי רוחות הללו ימין ושמאל יוצא שם חת"ך.

מעשה יאירו עינינו להבין מה ששלח יוסף לבקש מיעקב שימשיך פרנסה משם חת"ך, על פי הידוע כי ג' אבות הקדושים הם בבחינת ג' מדות חסד גבורה תפארת, אברהם אבינו עבד את ה' במדת החסד צד ימין, יצחק אבינו עבד את ה' במדת גבורה צד שמאל, ואילו יעקב אבינו מובחר שבאבות מדתו תפארת הכלולה מחסד ודין. וזהו שכתב ב"אהבת שלום" (פרשת אמור בהוספות) וב"אמרי נועם" (פרשת תולדות אות לג), כי מטעם זה נקרא יעקב בתואר 'איש' כמו שכתוב (בראשית כה-כז): "ויעקב איש תם", כי אי"ש נוטריקון אימצע ימין שימאל כי הוא כולל כל הקצוות.

נמצא לפי זה כי יעקב אבינו בהיותו כולל את שתי הידים ימין ושמאל חסד ודין, לכן ראוי הוא להמשיך פרנסה משם חת"ך הנעשה מב' פעמים רוח, מרוח דרומית ומרוח צפונית. וזהו הטעם שהתפלל על הפרנסה: "ונתן לי [לי] דייקא שמדתי תפארת הכלולה מב' ידים לחם לאכול ובגד ללבוש", אפילו אם איני ראוי לכך בשורת הדין. הנה כי כן זהו שכתוב: "ולאביו" יעקב שמדתו תפארת הכלולה מרוח דרומית ורוח צפונית חסד ודין, "שלה כזאת", שימשיך פרנסה משם חת"ך בגימטריא כזאת.

ואפילו אם אינם ראויים מפרנסם ביד ימין במדת החסד.

לכן כנגד זה תיקנו להניח את שתי ידיו על הפת בשעת הברכה, כדי לברך לה' שהוא פותח את שתי ידיו לזון את כל הנבראים. לפי זה מבואר היטב מה שהזכיר הכתוב ב' שמות ה' אלקים בפסוק: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" וגו', כדי לרמוז בכך שהקב"ה זן את בריותיו במדת הרחמים ובמדת הדין.

הנה כי כן יאירו עינינו להבין ענין שם חת"ך היוצא מב' פעמים רוח, על פי המבואר בכתבי רבינו האריז"ל (שער הכוונות דרוש הלולב) כי צד דרום הוא רמז על מדת החסד, וצד צפון הוא רמז על מדת הדין. והטעם לכך כי כשאדם עומד ומתפלל לצד מזרח, יד ימינו היא בצד דרום ויד שמאלו היא בצד צפון. וזהו ענין שתי רוחות שיוצא מהן שם חת"ך, כי הוא רמז על מה שהקב"ה מפרנס משתי הרוחות, רוח דרומית חסד ורוח צפונית דין.

יומתק להבין בזה הטעם ששם חת"ך יוצא מסופי תיבות הפסוק: "פותח אית ידך", שהרי בפסוק זה מבואר שהקב"ה פותח את שתי ידיו, יד ימין חסד ויד שמאל דין לפרנס את

